

**ZARDUSHTIYLIK DINI: DUNYOVIY QADRIYATLAR VA
EZGULIKKA
CHORLOVCHI QADIMGI E'TIQOD**

Bahodirov Behruz Botir o'g'li

“Shahrisabz” davlat muzey-qo‘riqxonasi katta ilmiy xodimi

Tel: +998902881406 Email: baxodirovbexruz32@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada Zardushtiylik dinining kelib chiqishi, asosiy aqidalari, marosimlari va tarixiy ta'siri haqida batafsil ma'lumot berilgan. Zardushtiylik ezgulik va yovuzlik o'rtasidagi abadiy kurashga asoslangan qadimiy e'tiqod bo'lib, insoniyat tarixidagi muhim falsafiy-diniy tizimlardan biri hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Zardushtiylik, Avesto, Ahura Mazda, Angra Maynyu, ezgulik, yovuzlik, qadimiy din.

Аннотация: В данной статье подробно рассматривается происхождение, основные догматы, ритуалы и историческое влияние зороастризма. Зороастризм — это древняя вера, основанная на вечной борьбе добра и зла, являющаяся одной из важнейших философско-религиозных систем в истории человечества.

Ключевые слова: Зороастризм, Авеста, Ахура Mazda, Ангра Майню, добро, зло, древняя религия.

Annotation: This article provides a detailed overview of the origin, main doctrines, rituals, and historical influence of Zoroastrianism. Zoroastrianism is an ancient faith based on the eternal struggle between good and evil, and it is considered one of the most important philosophical-religious systems in human history.

Keywords: Zoroastrianism, Avesta, Ahura Mazda, Angra Mainyu, good, evil, ancient religion.

Kirish

Insoniyat tarixida diniy e'tiqodlar madaniyat, axloq, san'at va davlat boshqaruvi kabi ko'plab sohalarga chuqur ta'sir ko'rsatgan. Shunday qadimiy dinlardan biri bu – Zardushtiylikdir. Miloddan avvalgi ming yilliklarda vujudga kelgan bu din, o'zining ezgulik va yovuzlik o'rtasidagi kurashga asoslangan falsafasi bilan ajralib turadi. Qashqadaryo viloyati Shahrisabz shahridagi "Shahrisabz" davlat muzey qo'riqxonasining Chubin(muzeyda) filialida zardushtiylik davriga oid sur'atlar va eksponatlarning ma'lum bir qismi mavjud. Jumladan, Chubin(muzeyda) filialida eksponatlardan zardushtiylik diniga oid ostadon va sarkofak(tosh tobut) ko'rgazmada saqlanga holda turibdi.

Zardushtiylik dinining kelib chiqishi:

Zardushtiylik yoki zaratustrizm dini taxminan miloddan avvalgi 1000–1200 yillarda Eron hududida yashagan payg'ambar Zardusht (Zaratustra) tomonidan asos solingan. Dinning asosiy kitobi Avesto bo'lib, unda axloqiy qadriyatlar, urf-odatlar, ibodat shakllari va dunyoqarashlar bayon etilgan.

Asosiy aqidalar:

Zardushtiylikda asosiy e'tiqod quyidagilarga tayanadi:

Ahura Mazda – ezgulik ilohi, yaratuvchi kuch;

Angra Maynyu (Ahriman) – yovuzlik quvvasi;

Ezgulik va yovuzlik o'rtasidagi abadiy kurash;

Insonning erkin irodasi: har bir kishi o'z qilmishi uchun javobgar;

Ruhni pok saqlash, tozalik, mehnat va rostgo'ylik tamoyillari.

Marosim va urf-odatlar:

Zardushtiylikda olov muqaddas hisoblanadi. Shuning uchun ibodatxonalarda doimiy ravishda olov yonib turadi. Diniy marosimlar ko'pincha oila va jamiyat ahamiyatiga ega bo'lgan tadbirlar atrofida to'planadi: tug'ilish, nikoh, o'lim va yod etish marosimlari.

Tarixiy ta'siri va bugungi holati:

Zardushtiylik qadimgi Eron imperiyalarida davlat dini bo'lib xizmat qilgan. Keyinchalik islom dini yoyilishi bilan bu din Eron hududidan siqib chiqarildi. Bugungi kunda zardushtiylar asosan Hindistonda, Eronda va AQShda istiqomat

qiladilar.

Bugungi kunda Zardushtiylik dini tarixini o'rganishda muzeylarda saqlanayotgan arxeologik topilmalar katta ahamiyatga egadir. Qashqadaryo viloyati Shahrissabz shahridagi "Shahrissabz" davlat muzey qo'riqxonasining Chubin(muzeyda) filialida ham ana shunday bebaho eksponatlar bilan boyitilgan. Muzey fondida saqlanayotgan Zardushtiylikka oid artefaktlar orasida:

Qadimgi olovxonaga oid keramika parchalari,
Olov timsolli naqshlar tushirilgan idishlar,
Ahura Mazda tasviri tushirilgan haykaltaroshlik buyumlari,
Avesto kitobidan ilhomlangan yozuvlar va o'yma naqshlar,
Shuningdek, Zardushtiylik bilan bog'liq tangalar va muhrlar mavjud.

Bu eksponatlar orqali o'rta Osiyodagi qadimgi e'tiqod tizimlarining boy tarixiga nazar tashlash, shuningdek, Zardushtiylikning o'zbek madaniyati va tarixidagi izlarini chuqurroq anglash imkoniyati tug'iladi.

Shuningdek, muzeyda maxsus ekspozitsiyalar orqali Zardushtiylik dini bilan bog'liq madaniy-estetik yondashuvlar, rasmlar, maketlar va ma'lumotli bannerlar orqali ziyoratchilar uchun vizual taqdimotlar tashkil etilgan.

Xulosa

Zardushtiylik insoniyat tarixida eng qadimiy va muhim dinlardan biridir. U o'zining axloqiy qadriyatlari, adolat va ezgulik tamoyillari bilan nafaqat diniy, balki falsafiy ta'limot sifatida ham dolzarbdir. Zardushtiylik bizga har bir inson o'z tanlovi bilan dunyoni o'zgartira olishini eslatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Avesto – Qadimgi zardushtiylik diniy matni. Tarjimalar va izohlar bilan. Toshkent: Fan, 2001.
2. Boyce, M. Zoroastrians: Their Religious Beliefs and Practices. London: Routledge, 2001.
3. Gafurov, B.G. Drevniy Vostok i Zoroastrizm. Moskva: Nauka, 1989.
4. Dandamaev, M.A. Zoroastrizm v Irane. Moskva: Vostochnaya literatura, 1994.
5. Shodmonov, M. Dunyo dinlari tarixi. Toshkent: O'zbekiston, 2019.
6. Narziev, A. Sharq xalqlari tarixidan. Toshkent: O'qituvchi, 2004.
7. Encyclopaedia Iranica — <https://iranicaonline.org> (Zoroastrianism maqolalari bo'limi).
8. Boymurodov, M. Dinshunoslik asoslari. Toshkent: TDPU nashriyoti, 2015.